

УДК 378.311

Алла САВИЦЬКА,
Харківський національний університет Повітряних Сил
імені І. Кожедуба, м. Харків

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ УКРАЇНСЬКИХ МИРОТВОРЦІВ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ МІЖНАРОДНИХ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано джерела військового-наукового характеру щодо досвіду підготовки українських миротворців, визначено сутність готовності майбутніх військових пілотів до виконання завдань міжнародних миротворчих операцій, охарактеризовано етапи формування готовності майбутніх військових пілотів, розглянуто актуальні питання підготовки українських миротворчих контингентів до виконання завдань міжнародних миротворчих операцій.

Ключові слова: майбутні військові пілоти, міжнародні миротворчі операції, готовність майбутніх військових пілотів, професійна підготовка, досвід підготовки до міжнародних миротворчих операцій.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні актуальність участі українських контингентів в миротворчих операціях ООН полягає у тому, що процес миротворчості є важливим у контексті діяльності цієї провідної міжнародної організації. Тому можна вважати участь України в миротворчих операціях центральною складовою внеску нашої країни у діяльність ООН [2].

Україна є єдиною країною серед держав-партнерів НАТО, яка брала участь в усіх основних операціях та місіях Альянсу. На даному

© Савицька А.

етапі український національний контингент та персонал виконують завдання у складі місії НАТО “Рішуча підтримка” в Ісламській Республіці Афганістан (Місія РП) та багатонаціональних сил КФОР у Косово, Республіка Сербія. Також здійснюється підтримка морської операції НАТО “Активні зусилля”.

Підготовка миротворчих контингентів сьогодні – це один із найважливіших аспектів розвитку теорії та практики миротворчої діяльності ЗС України [1]. Тому це викликає потребу вдосконалення професійної підготовки та визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх військових льотчиків до міжнародних миротворчих операцій (ММО).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Важливими для нашого дослідження є психологічні дослідження ММО (Н. Агаєв – психологічні чинники адаптації військовослужбовців миротворчого контингенту до діяльності в особливих умовах, Т. Паронянц – виникнення та проявлення посттравматичних стресових розладів у працівників органів внутрішніх справ в умовах виконання миротворчої місії ООН, Д. Сохадзе – професійний психологічний відбір кандидатів для комплектування підрозділів миротворчих сил), історичні дослідження ММО (І. Козинець – участь ЗС України в миротворчій діяльності (1992–2006 рр.), П. Кушнір – історія миротворчої діяльності на Близькому Сході в 1945–2000 роках), політологічні дослідження (С. Акулов – сили та засоби в ММО), педагогічні (Л. Галуза), правові (С. Білоцький, І. Коропатнік), медичні (Н. Пономаренко), управлінські (О. Мельник), та військові (О. Гуржій, А. Лега та ін.) аспекти ММО.

У вищій військовій освіті тривають пошуки нових підходів до підготовки фахівців, упроваджуються нові педагогічні технології, вживаються заходи щодо поліпшення льотної складової підготовки майбутніх військових пілотів. Разом з тим, сучасним теорії та практиці бракує досліджень з проблеми формування їх готовності до міжнародних миротворчих операцій під час наземної підготовки.

Мета статті – на основі аналізу джерел військово-наукового характеру щодо досвіду підготовки українських миротворців, визна-

чити сутність готовності майбутніх військових пілотів до виконання завдань міжнародних миротворчих операцій, схарактеризувати етапи формування готовності майбутніх військових пілотів, розглянути актуальні питання підготовки українських миротворчих контингентів до виконання завдань міжнародних миротворчих операцій.

Виклад основного матеріалу. Україна має на сьогоднішній день вже немалий досвід миротворчої діяльності. Так, український національний персонал у місії НАТО “Рішуча підтримка” в Афганістані виконував такі основні завдання:

ведення інженерної розвідки шляхів руху, об’єктів та місцевості;
виконання заходів щодо знешкодження вибухонебезпечних предметів;

чергування у складі сил зведеного загону швидкого реагування;
надання спеціальної підтримки діяльності литовського національного елемента забезпечення.

Український національний контингент в операції КФОР формувався на базі одного з інженерних полків ЗС України на ротаційній основі. Склад контингенту: інженерний підрозділ, спеціальна оперативна група штабу КФОР та елемент забезпечення. Він виконував завдання з організації та проведення заходів мінної безпеки, розвідки шляхів висування підрозділів багатонаціональних сил, розмінування та знешкодження вибухонебезпечних предметів, супроводження конвоїв місії ЄС.

Операція НАТО з протидії тероризму в акваторії Середземного моря “Активні зусилля” (ОАЗ) на даному етапі включає роботу щодо досягнення повних операційних спроможностей первинним національним Контактним пунктом, розгорнутим на базі штабу ВМС ЗС України (м. Одеса), який залучається з метою підтримання взаємного обміну з країнами НАТО інформацією відкритого та закритого характеру щодо безпекової обстановки в регіоні Середземного та Чорного морів [1].

З 2000 р. у Косово почав діяти 14-й окремих вертолітний загін та українсько-польський батальйон. Підготовка його на Яворівському навчальному центрі включала в себе два види:

індивідуальну підготовку особового складу;
підготовку підрозділів до виконання завдань за бойовим призначенням.

Порівняльний аналіз змісту, процесу та форм підготовки УКР-ПОЛБАТ і основних напрямів миротворчої діяльності цього батальйону в Югославії показує наявність як позитивних аспектів, так і певних недоліків педагогічного характеру.

Позитивні аспекти такої підготовки:
вивчення геополітичної ситуації та географічного положення Косово, традицій і менталітету сербського й албанського населення;
вивчення основ міжнародного права;
педагогічне моделювання умов майбутньої миротворчої діяльності у Косово української частини УКРПОЛБАТ на Яворівському навчальному центрі;
організація іншомовної підготовки особового складу з англійської та польської мов.

У військово-наукових джерелах науковці наводять певні недоліки такої підготовки педагогічного характеру [4]:

1. Зміст військово-професійної та інших видів підготовки не був адаптований до конкретних миротворчих завдань миротворчого контингенту ЗС України (не конкретизовані секретаріатом ООН). Український контингент здійснював контроль за трьома сербськими і чотирма албанськими селищами, охороняв сербські церкви, конвоював біженців, вилучав зброю, перевозив гуманітарні вантажі тощо.

2. Неготовність українського контингенту до виконання певних миротворчих функцій. Наприклад, в УКРБАТі був спеціальний підрозділ, який виконував нові, незвичні для ЗС України функції військової поліції, а 14-й окремий вертолітний загін у складі 66 чоловік займався у Косово перевезенням співробітників ОБСЄ, представників тимчасової адміністрації ООН, командування SFOR. Для прикладу: з початку місії цим загоном було виконано більше 4 800 польотів, перевезено 200 тонн гуманітарних вантажів.

3. Слабка іншомовна підготовленість особового складу українського контингенту, неспроможність до професійного іншомовного

спілкування з представниками військ НАТО, оскільки батальйон організаційно входив до багатонаціональної бригади “Схід” і виконував завдання у складі військ НАТО.

4. Відсутність чіткої організаційної взаємодії з підрозділами військ НАТО, особливо в умовах постійних сутичок між сербським та албанським населенням.

На основі аналізу вищенаведених праць науковців спрогнозуємо, що готовність майбутнього військового пілота до виконання завдань ММО – це, на нашу думку, інтегральна властивість і складне утворення особистості військового пілота, що включає в себе ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційний, емоційно-вольовий компоненти, професійно важливі якості особистості, та інтегральний компонент (іншомовно-комунікативна складова для виконання завдань ММО). Така готовність повинна бути сформована у випускника авіаційного ВВНЗ для успішної професійної діяльності в сучасних умовах та виконання завдань ММО.

Охарактеризуємо етапи формування готовності майбутніх військових пілотів: перший етап – етап адаптації до умов навчання у ВВНЗ (триває з моменту вступу курсанта на навчання до опанування ним вправ на комплексному тренажері літака польоту по колу). Тут декілька важливих складових: перша - до початку тренажерного навчання, друга - до опанування польоту по колу в умовах моделювання польоту літака.

Протягом першої формуються вестибулярна стійкість; швидкість сприйняття інформації та практичне мислення; оперативна пам'ять; спритність і координація рухів; швидке просторове орієнтування, здатність екстраполювати розвиток ситуацій, розподіляти і перемикаати увагу, тонке м'язове відчуття, емоційна стійкість. Після цього курсанти переходять до тренажерної підготовки. Саме тут відбувається адаптація попередньо сформованих професійно важливих якостей на комплексному тренажері літака, а потім переходять до другої складової.

Другий етап – інтеграція тренажерної й інших видів підготовки, метою якої є формування у курсантів якостей стійкості до несприят-

ливих умов польоту. У зв'язку з цим процес тренажерної підготовки необхідно доповнювати моделюванням станів перевантаження, втрати просторового орієнтування, напруженості в польоті та ін. Їх діагностування здійснюється інструктором під час занять на комплексному тренажері літака шляхом оцінювання якості льотної діяльності, показників психоемоційного стану.

Третій етап – діагностування та складання індивідуальної програми подальших занять з кожним курсантом із використанням відповідних формувальних вправ, яка виконується в межах курсу навчально-льотної підготовки на комплексному тренажері літака. Після закінчення тренажерної підготовки інструктор робить остаточні висновки про відповідність професійно важливих якостей курсанта вимогам початкового льотного навчання.

Особлива увага під час занять повинна надаватись методам психологічної підготовки. До першої групи належать методи створення психологічної напруженості у ході занять, що формують уявлення про характер впливу чинників міжнародної миротворчої операції на психіку людини. До другої групи належать методи моделювання психологічних чинників миротворчої діяльності – це способи та прийоми створення таких умов і обстановки, які викликали б у курсантів психічні стани, подібні до тих, що виникають в ході виконання миротворчих завдань.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що особливої уваги сьогодні потребують такі питання підготовки миротворчих контингентів [2, 3, 5]:

вивчення широкого кола документів з нормативно-правової бази здійснення ММО;

вивчення та професійне володіння іноземною мовою;

вивчення особливостей несення служби миротворчим персоналом в залежності від географії регіону та етнонаціональних характеристик;

визначення усього кола завдань, до яких можуть бути залучені військові пілоти.

Отже, на основі аналізу та узагальнення вітчизняного досвіду підготовки миротворчих підрозділів до участі ММО можна зробити такі висновки:

1. Підготовка персоналу миротворчих контингентів ЗС України у 90-х роках здійснювалася без врахування особливостей завдань, які необхідно було виконувати особовому складу у конкретному регіоні.

2. У керівництва оборонного відомства країни не було повного уявлення про складність та обсяг завдань, які мали виконувати воїни миротворчого контингенту у ранніх місіях. Морально-психологічне і фізичне навантаження під час несення служби вимагало ретельнішої підготовки та іншого комплектування за посадами.

3. Потребує вивчення та педагогічного аналізу наявна система підготовки українських воїнів до миротворчої діяльності, з'ясування недоліків, розробка передових методик їх навчання тощо.

4. Потребує подальшої розробки технологія формування в українських військових льотчиків іншомовної компетентності для виконання завдань миротворчої діяльності.

5. Необхідне визначення та вдосконалення педагогічних умов підготовки українських військових льотчиків до ММО.

6. Необхідне обґрунтування методичної системи формування основних видів готовності українських військових льотчиків, які братимуть участь у ММО.

7. Потребує розробки методика оцінювання рівнів сформованості готовності українських військових льотчиків до участі у ММО в залежності від умов та варіантів їх застосування;

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у статті на основі аналізу джерел військового-наукового характеру щодо досвіду підготовки українських миротворців визначено сутність готовності майбутніх військових пілотів до виконання завдань міжнародних миротворчих операцій, охарактеризовано етапи формування готовності майбутніх військових пілотів, розглянуто актуальні питання підготовки українських миротворчих контингентів до виконання завдань міжнародних миротворчих операцій. Подальшим перспективним напрямом дослідження вважаємо розробку технології

підготовки майбутніх військових пілотів до міжнародних миротворчих операцій.

Список використаної літератури

1. Арсеньєва Н. Б. Методика навчання курсантів-вертольотників основ безпеки польотів у міжнародному повітряному просторі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія і методика професійної освіти” / Арсеньєва Н. Б. – Харків, 2012. – 20 с.
2. Голик М. М. Морально-психологічне забезпечення миротворчих операцій : [навч.-метод. посіб.]. Ч. 1 / М. М. Голик, А. М. Романишин. – Львів : ЛІСВ, 2007. – 125 с.
3. Серветник Р. М. Моделювання підготовки військових фахівців як важлива проблема оптимального входження системи військової освіти у Болонський процес / Р. М. Серветник // Переяслав-Хмельницький, 2008. – С. 274–283.
4. Хацановський В. С. Підготовки персоналу миротворчих контингентів Збройних Сил України як педагогічна проблема / В. С. Хацановський // Військова освіта : зб. наук. праць / голова ред. колегії Ягупов В. В. – Київ, 2005. – № 2 (16). – С. 58–66.
5. Місія України при НАТО. Режим доступу : <http://nato.mfa.gov.ua/ua/ukraine-nato/contribution>

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Шалімова І. М.

Савицкая А. П. Опыт подготовки украинских миротворцев к выполнению задач международных миротворческих операций: организационно-педагогический аспект

В статье проанализированы источники военно-научного характера по опыту подготовки украинских миротворцев, определена сущность готовности будущих военных пилотов к выполнению задач международных миротворческих операций, охарактеризованы этапы формирования готовности будущих военных пилотов, рассмотрены актуальные вопросы подготовки украинских миротворческих контингентов к выполнению задач международных миротворческих операций.

Ключевые слова: *будущие военные пилоты, международные миротворческие операции, готовность будущих военных пилотов, про-*

фессиональная подготовка, опыт подготовки к международным миротворческим операциям.

Savickaya A. Experience of Preparation of Ukrainian Warriors to Implement the International Maintenance Operations: Organizational and Pedagogical Aspects

The training of peacekeeping contingents today is one of the most important aspects of the development of the theory and practice of the peacekeeping activity of the Ukrainian Army. Therefore, this calls for the improvement of professional training and the definition of pedagogical conditions for the formation of the readiness of future military pilots to international peacekeeping operations.

The article analyzes sources of military-scientific character about the experience of preparing Ukrainian peacekeepers, determines the nature of the readiness of future military pilots to fulfill the tasks of international peacekeeping operations, outlines the stages of forming the readiness of future military pilots, examines the issues of preparation of Ukrainian peacekeeping contingents for the accomplishment of tasks of international peacekeeping operations.

The article provides a comparative analysis of the content, process and forms of preparation of units and main directions of the battalion's peacekeeping activity, which shows the presence of both positive aspects and certain disadvantages of the pedagogical nature.

Special attention during classes should be given to methods of psychological training. The first group includes methods of creating psychological tension during classes that form the idea of the nature of the impact of the factors of the international peacekeeping operation on the human psyche. The second group includes methods for modeling the psychological factors of peacekeeping activity as ways and means of creating such conditions and conditions.

A system of training Ukrainian warriors for peacekeeping activities, finding out deficiencies, developing advanced methods of their training is needed for study and pedagogical analysis.

The further development of the technology for the formation of foreign competence for Ukrainian military pilots to fulfill the tasks of peacekeeping activity needs further development.

The following issues of preparation of peacekeeping contingents today need special attention:

study of a wide range of documents from the legal and regulatory framework;

studying and proficiency in a foreign language;

studying the peculiarities of service by peacekeeping personnel, depending on the geography of the region and ethno-national characteristics;

identify the whole range of tasks that military pilots can be involved with.

Keywords: *military pilots, international peace-keeping operations, future military pilots readiness, professional training, training experience for international peace-keeping operations.*